

*Alexandr Dugin***Autor: Lucian Tudor**

Alexandr Dugin se v poslední době stal v „pravicových“ kruzích v nejširším slova smyslu – ať už mluvíme o nacionalistech, fašistech, tradicionalistech, kulturních či národních konzervativcích nebo stoupencích myšlenek Nové pravice (také známých jako identitáři) – velmi debatovaným a známým subjektem. Po překladu jeho knihy *Čtvrtá politická teorie* (4PT) do angličtiny v roce 2012 se jeho osobou i dílem napříč celým světem zabývala většina ze studentů či teoretiků pravického a konzervativního myšlení. V mezidobí došlo také k anglickým (i dalším) překladům řady jeho článků a esejů, věnovaných eurasianismu a teorii multipolárního světa (obě témata jsou propojena navzájem i s 4PT), což nám poskytlo pronikavější náhled do Duginova myšlení.

Na tomto místě není nutné podrobněji se zabývat Duginovými teoriemi – toho lépe dosahuje jeho vlastní práce. „Krajní“ pravice na Západě se však ve vztahu k Duginovi a jeho myšlení potýká s problémem: i když jej řada jejích příznivců oceňuje, nemalý segment tohoto *milieu* Dugina odmítá nebo napadá – z velké části kvůli nepochopení, nedorozumění nebo propagandě, šířené především Duginovými politickými oponenty. K vyjasnění situace příliš nepřispěly ani kritiky a odsouzení Dugina z úst známých postav identitárního hnutí, jako Greg Johnson, Michael O'Meara, Domitius Corbulo a dalších evropských autorů, také vycházejících z těchto nedorozumění. Sám jsem se mezi tyto kritiky řadil a jejich důvody a výtky pokládal za oprávněné a podepřené fakty, po důkladnějším prozkoumání Duginova díla a myšlení jsem však dospěl k závěru, že se situace má jinak a výhrady spočívají často na mylných předpokladech. Mým úmyslem je touto esejí na příkladu několika nejběžnějších kritik Dugina ukázat, že jsou spíše než na faktech a realitě založeny na nesprávných úsudcích a propagandě.

Postoj k rase

Jednu z nejobtížnějších otázek představuje tvrzení, že pro Alexandra Dugina postrádá rasa skutečnou podstatu, jde o „sociální konstrukt“ a coby škodlivý produkt moderní západní společnosti je třeba ji naprosto opustit. Dugin nepochybně kritizuje rasovou teorii, což však nekonstituuje odmítnutí celého konceptu rasy (jelikož význam rasy lze uznat a pochopit i bez uchylování se k rasismu, viz moje esej *Ethnic and Racial Relations*). Musíme uznat, že Dugin k otázce rasy nezaujal jasné stanovisko a čas od času činí prohlášení implikující odmítnutí

rasy (je ovšem důležité si uvědomit, že tuto otázku nechává zpravidla otevřenou). Na druhé straně však u něj lze nalézt i pasáže, naznačující přinejmenším jistý stupeň ocenění rasové identity, jako např. tato:

„Jako běloch a Indoevropan uznávám odlišnosti ostatních etnických skupin coby přirozené a nevěřím v obecnou hierarchii lidí, jelikož neexistuje a nemůže existovat obecné měřítko k porovnávání různých forem společenství jednotlivých etnik či jejich hodnotových systémů. Jsem hrdým Rusem naprosto totožně, jako jsou na svou identitu hrdí Američané, Afričané, Arabové nebo Číňani. Utvrdit naši identitu je naším právem a důstojností – nikoli ve vzájemné opozici, ale bez nenávisti k ostatním nebo pocitů sebelítosti.“ (citováno z „Alexander Dugin on ‘White Nationalism’ & Other Potential Allies in the Global Revolution”)

Předpokládejme však, že Dugin skutečně rasu považuje za „sociální konstrukt“, jak bývá některými obviňován. Stačilo by to k jeho označení za pro pravici subverzivní vliv? Pokud ano, museli bychom logicky ze stejného důvodu odsoudit všechny historické postavy pravice, které nevěřily v důležitost rasy (nebo přinejmenším její biologické složky). Do této kategorie by spadaly takové intelektuální a politické těžké váhy jako Oswald Spengler, F. P. Yockey, Othmar Spann, José Antonio Primo de Rivera, Oswald Mosley a řada dalších fašistických či nacionalistických historických postav, které biologické rase nepřikládaly přílišnou váhu. Řada současných kritiků Dugina by se však přesto do něčeho takového nepustila. Tento bod má poukázat na málo zdůrazňovaný rozpor či pokrytectví – nikoli naznačovat, že dnešní Nová pravice se musí s fašistickými či nacionalistickými ikonami minulosti nezbytně plně identifikovat (opak je často pravdou).

Dále nesmíme zapomínat, že Dugin zcela zjevně věří ve význam etnicity i kultury, a staví se za etnický separatismus. Podobně jako představitelé konzervativní revoluce a *völkisch* hnutí označil i Dugin bezpochyby národ (*ethnos*) jako jednu z nejvyšších hodnot své filozofie:

„Subjektem teorie je – v její zjednodušené verzi – pojem ‚národa‘ (rus. *narod*, něm. *das Volk*), ve smyslu ‚lidu‘ či ‚společenství‘, nikoli ‚masy‘.“ (citováno z „Čtvrtý stav – Dějiny a význam střední třídy“).

Je tedy očividné, že i pokud nebere v potaz důležitost rasy, nepochybně si cení etnokulturní identity. To pochopitelně nečiní odmítání rasové reality bezproblémovým, ale jen stěží to může postačit k souhrnnému odsouzení filozofa a jeho myšlenek. Lidé, připisující Duginovi pojetí rasy jako „sociálního konstraktu“ se podobají těm, kteří podobná nařčení učinili směrem k Alainu de Benoist. Benoist však jasně v řadě svých spisů (z nichž nejvýznamnějším, v angličtině dostupným, je „What is Racism?“) uznává realitu rasy a – z pozic ne-rasismu – obhazuje rasový separatismus.

Impérium vs. imperialismus

Další problematickou charakteristikou, připisovanou Duginovi, je obhajoba ruského imperialismu, zpravidla stalinského nebo sovětského typu. Toto tvrzení však postrádá oporu ve skutečnosti: Dugin se totiž zřekl dědictví sovětského imperialismu a také jasně rozlišil mezi skutečnou ř(Ř)íší a imperialismem (podobně jako Julius Evola a mnoho dalších tradicionalistů a autorů Nové pravice). V své esaji **Hlavní zásady eurasianismu** vymezil Dugin tři nejvýraznější směry politického myšlení současného Ruska: sovětský, západní (liberální) a eurasianistický. Pochopitelně se přiklání k zásadám eurasianismu a současně kritizuje sovětský i liberální proud: „Eurasianismus je tak původním ‚patriotickým pragmatismem‘, oproštěným od sovětských i liberálních dogmat... Sovětské myšlení se zakládá na zastaralých politických, ekonomických a společenských předpokladech, využívá nostalgie a netečnosti, postrádá střízlivou analýzu nové mezinárodní situace a skutečného vývoje světových ekonomických trendů.“ Z Duginovy analýzy různých forem politických přístupů by mělo být zřejmé, že jeho pohled z modelu Sovětského svazu, který naopak výslovně odmítá a kritizuje, nevychází.

Často také bývá přehlíženo, že při svém prosazování myšlenky Eurasijské říše či svazu Dugin rozlišuje mezi skutečným Impériem v tradicionalistickém slova smyslu a imperialismem – a tedy že Impérium nemusí nezbytně fungovat jako imperialistický stát (pro vynikající shrnutí této myšlenky, viz „*The Idea of Empire*“ A. de Benoista). Na rozdíl od despotických a imperialistických států by Duginem předvídaný Eurasijský svaz garantoval regionům v rámci federální subsidiarity jistou míru samosprávy:

„Nezpochybnitelnou strategickou jednotnost eurasijského federalismu doplňuje etnická pluralita a důraz na soudní prvek ‚práv národů‘. Strategickou kontrolu území Eurasijského svazu zajišťuje jednota správy a federálních strategických oblastí, jejichž formování lze provést na základě řady kritérií: od etnokulturního po teritoriální. Přímé rozdělení teritoria na několik úrovní dodá – v kombinaci s rigidním centralismem na strategické úrovni – flexibilitu, přizpůsobivost a pluralitu do systému administrativní správy.“ (citováno z „*Main Principles of Eurasist Policy*“)

Pochopitelně nesmíme zapomínat rozlišovat Duginovy ideje od politiky současného Ruska, které rozhodně nelze považovat za zemi směřovanou dle eurasianistických zásad (i přes vliv jeho myšlenek na některé ruské politiky). Také je třeba zdůraznit, že i když se Dugin v současnosti řadí mezi stoupence prezidenta Putina, neznamená to nekritickou podporu všech postojů a činů jeho vlády. Proto – i když takto chybně někteří Duginovi kritici postupovali – jakákoliv důkladná analýza nemůže postavit rovnítko mezi Duginem navrhovanými principy a politickým směřováním současného Ruska.

„Západ“ coby nepřítel

Dalším oblíbeným omylem je Duginovo údajné nepřátelství k západoevropské civilizaci a dokonce volání po jejím naprostém zničení. Je třeba si zde ujasnit, že Duginova koncepce „Západu“ se příliš neliší od „novopravicové“, jak ji lze dovodit z děl Pierra Krebse, Alaina de Benoista, Guillauma Fayeho, Tomislava Suniće (Západ proti Evropě) a dalších. „Západ“ nevymezuje kompletní korpus západoevropské civilizace, ale slouží jako odkaz ke specifickému vyjádření západoevropské civilizace založené na liberalismu, rovnostářství a individualismu:

„Tato krize identity ... zničila všechny předcházející identity - civilizační, historickou, národní, politickou, etnickou, náboženskou a kulturní ve prospěch univerzální, celoplanetární ‚identity‘ západního stříhu - s jejím pojetím individualismu, sekularismu, zastupitelské demokracie, ekonomického a politického liberalismu, kosmopolitismu a ideologie lidských práv.“ (citováno z rozhovoru s Duginem „Civilization as Political Concept“).

Dugin tedy ve skutečnosti označuje Západ jako cizí autentické evropské tradici a jako skutečného nepřítele Evropy:

„Atlanticismus, liberalismus a individualismus představují formy nejhoršího zla pro indoevropskou identitu, jelikož jsou s ní neslučitelné“ (citováno z „Alexander Dugin on ‘White Nationalism’ & Other Potential Allies in the Global Revolution“).

Podobně vyznívá i jeho pochvalný odkaz na kulturní filozofii Alaina de Benoista:

„Alain de Benoist vystavěl svou politickou filozofii na odmítnutí liberálních a buržoazních hodnot; odporu ke kapitalismu, individualismu, modernismu, geopolitickému atlanticismu a západnímu eurocentrismu. Navíc pokládá „Evropu“ a „Západ“ za dva protichůdné koncepty: „Evropa“ pro něj znamená rozvinutí specifického kulturního Logu, vycházejícího z řecké antiky a aktivně se prolínajícího s bohatstvím keltských, germánských, latinských, slovanských a dalších evropských tradic; zatímco „Západ“ je ekvivalentem mechanistické, materialistické a racionalistické civilizace, založené na nezpochybnitelné nadvládě technologie. Spolu se Spenglerem chápal A. de Benoist „Západ“ jako „Zánik Západu“ a spolu s Nietzsche a Heideggerem byl přesvědčen o nezbytnosti překonání modernity coby nihilismu a „opuštění světa Bytí“ (Seinverlassenheit). Západ je v tomto pohledu identický s liberalismem, kapitalismem a buržoazní společností - tedy směry a jevy, o jejichž překonání Nová pravice údajně usilovala.“ (citováno z „Counter-hegemony in Theory of Multi-polar World“)

Dugin jedním dechem útočí na „Západ“ jako moderní liberální civilizaci, a zároveň se zasazuje o vzkříšení Evropy jako součásti jeho vize multipolárního světa:

„Představujeme si Velkou Evropu jako suverénní geopolitickou mocnost se silnou kulturní identitou a vlastními politickými a sociálními možnostmi...“ (citováno z „The Greater Europe Project“).

Podobně jako ve výše uvedených pasážích i jinde zdůrazňuje mnohost ideologických prvků evropské kultury a možných – od liberalismu odlišných – scénářů budoucího dějinného vývoje: „Liberální demokracie a teorie volného trhu tvoří jen zlomek evropského historického dědictví. V protikladu k tomuto zlomku vznikla a byla mnohými evropskými velikány myšlení, vědy, politiky či umění prozkoumána řada alternativ.“

Domitius Corbulo – na základě Duginových prohlášení ze 4PT o liberalismu a univerzalizmu za prvky vinoucí se jako stuha západní civilizací – jej **obviňuje** ze zavržení západoevropské kultury v jejím kompletním rozsahu. Dugin však z velké části jen oživuje argumenty a teze, vyslovené v minulosti autory jako Spengler, Heidegger či Evola. I oni viděli antiuniverzalistické, antiliberální a antimaterialistické prvky západní kultury – a tím pádem i alternativní cesty budoucího osudu této kultury. Na základě citovaných esejí a dalších, do angličtiny nepřeložených (např. *¿Qué es el eurasismo?*, *Pour une théorie du monde multipolaire*, nebo *Четвертый Путь*) by s tímto Dugin jistě souhlasil. Nesmíme zapomínat, že 4PT není definitivním a úplným vyjádřením Duginova politického myšlení a musí být korigována a doplňována i jeho ostatními díly.

Na základě jeho nepřátelství k liberálnímu „Západu“ se Duginovi často také „vkládá do úst“ údajná snaha o naprosté zničení USA coby ztělesnění „Západu“. Nejvnitřnější podstatou jeho teorie multipolárního světa však tvoří idea, že každému národu a civilizaci musí být dopřáno právo a možnost žít v politickém uspořádání, způsobem života a směrem k osudu dle své vlastní vůle. Proto Dugin usiluje o celosvětový vzdor americké kultuře a ekonomickému imperialismu, denaturujícím nezapadní kultury. Přesto však náleží i Spojeným státům v multipolárním světě místo a možnost volby vlastního osudu – tedy i případného pokračování po cestě liberalismu. Liberální model by ale ve světě 4PT pochopitelně těžko nacházel vnější podporu a jeho vliv by také nutně byl omezený. Tato pozice jasně vysvítá z klíčových Duginových esejí, vysvětlujících teorii multipolárního světa: „The Multipolar World and the Postmodern“ a „Multipolarism as an Open Project“.

4PT vs. reakční tradicionalismus

Někteří, jako např. Kenneth Anderson, interpretovali Duginovo myšlení jako formu radikálního tradicionalismu (reprezentovaného Evolou a Guénonem) – tedy směru naprosto reakčního, odmítajícího moderní svět se vším všudy, včetně technologických a vědeckých výdobytků, jako něco zcela negativního, co musí v konečném důsledku zničeno. Takový výklad lze snadno vyvrátit rozbořením Duginových prohlášení, blíže a konkrétněji se zabývajících

modernitou a tradicionalismem. Dugin sice počítá tradicionalisty jako Evolu a Guénona mezi své intelektuální inspirace, s jejich pozicemi se však plně neztotožňuje a vytváří vlastní formu konzervatismu, která lze nejspíše připodobnit k německé konzervativní revoluci (viz *The Fourth Political Theory*, s. 86).

Oproti některým tradicionalistům neodmítá Dugin veškerý vědecký a společenský pokrok a tedy ani osvícenství *in toto*. Duginova kritika osvícenské filozofie (ideologie pokroku, individualismu etc.) se více než v duchu radikálního tradicionalismu nese v intencích konzervativní revoluce a Nové pravice, podobně jako tomu bylo v případě A. de Benoista, Armina Mohlera a dalších. V tomto ohledu se hodí zdůraznit, že kritika ideologie pokroku se velmi liší od odmítání pokroku samotného. Dugin se většinou nepouští do pokusů o překonání „moderního světa“ v tradicionalistickém slova smyslu, ale v novopravicovém – tedy eliminaci negativních prvků modernity za účelem vytvoření nového kulturního řádu („postmoderna“), sjednocujícího pozitivní prvky moderního světa s tradiční společností. Proto představuje podle Dugina jednu z nejzásadnějších složek eurasianistické filozofie vytvoření společnosti, obnovující tradiční a duchovní hodnoty, aniž by se musely vzdát vědeckého pokroku:

„Filozofie eurasianismu vychází z předpokladu přednosti hodnot tradiční společnosti, uznává nutnost technické a společenské modernizace (ovšem bez přetnutí kulturních kořenů) a usiluje o přizpůsobení svého programu situaci postindustriální, informační – tedy tzv. postmoderní – společnosti. Ve skutečné postmoderně se formální rozpor mezi tradicí a modernitou stírá. Atlantická forma postmodernismu jej ovšem smazává z pozice lhostejnosti a vyčerpání obsahů. Oproti tomu eurasianistická postmoderna považuje za možné kreativní spojení tradice a modernity; optimistický impuls stimulující představivost a rozvoj.“ (viz ukázka z prohlášení Mezinárodního eurasijského hnutí *Eurasian Mission* v „Multipolarism as an Open Project“)

Z výše uvedeného by tedy mělo být zjevné, že přes své sympatie k radikálnímu tradicionalismu není Dugin reakcionářem. Na doplnění ještě dodejme, že Dugin se řadí mezi zastánce formy socialismu tzv. „Třetí pozice“, stejně jako neliberálních forem demokracie. Co se socialismu týče, píše Dugin:

„Zmatení celého lidstva do globálního proletariátu není cestou k lepší budoucnosti, ale nahodilým a naprosto negativním aspektem globálního kapitalismu, který neotvírá nové možnosti a směřuje jen a pouze k degradaci kultur, společností a tradic. Pokud mají národy vůbec mít šanci účinně vzdorovat globálnímu kapitalismu, může k tomu dojít jedině spojením myšlenek socialismu s prvky tradiční společnosti...“ (z „Multipolarism as an Open Project“).

Přestože byl označen za odpůrce demokracie, lze Dugina považovat za stoupence

„demokratického impéria“:

„Politický systém Eurasijského svazu se logicky zakládá na ‚demokracii participace‘ (‚democii‘ klasického eurasianismu), kde je kladen důraz nikoli na kvantitativní, ale na kvalitativní aspekt zastupitelství.“ (citováno z „Main Principles of Eurasist Policy“; viz také poznámky k demokracii v jeho „Milestones of Eurasism“)

Odkazy na levicové autory a kulturní marxisty

Konečně, jeden z nejčerstvějších útoků na Alexandera Dugina si za záminku bere jeho odkazy na kulturní marxisty a „levicové“ filozofy, což někteří vnímají jako náznak jeho sympatií ke kulturnímu marxismu (viz esej Domitia Corbula „Alexander Dugin’s 4th Political Theory is for the Russian Empire, not for European Ethno-Nationalists“). Přestože Dugin nijak nepopírá užití myšlenek marxistických a „levicových“ teoretiků, jako celek jejich ideologii rozhodně odmítá:

„Druhá a třetí politická teorie (fašismus a marxismus) musí být zváženy, musí se z nich vybrat části k odložení i ty, jež mají hodnotu samy o sobě. Jako celistvé ideologie... však postrádají užitek – ať už teoreticky či prakticky.“ (*The Fourth Political Theory*, s. 24).

Pokud Dugin čas od času využívá marxistických myslitelů, je třeba také dodat, že ještě větší důležitost a vliv v jeho myšlenkovém systému mají pravicové postavy: intelektuálové konzervativní revoluce (Heidegger, Schmitt, Moeller van den Bruck atd.), tradicionalisté (Evola, Guénon, Schuon atd.), Nová pravice (Benoist, Freund, Steuckers atd.) a konzervativní religionisté (Eliade, Durand atd.) Corbulo se též vymezuje proti Duginovým odkazům na dílo Clauda Leviho-Strausse – i když se odkaz na jeho práce v otázkách kultury a etnicity objevil i v dílech natolik uznávaných představitelů Nové pravice, jako jsou Alain de Benoist a Dominique Venner (viz Robert Steuckers, „En souvenir de Dominique Venner“, citující Vennerovu knihu *Le siècle de 1914*) – mezi dalšími svými inspiracemi, jako např. Jean Baudrillard.

V nedávném rozhovoru vyjádřil Dugin jasný souhlas s evropskou pravicí v otázce imigrace (tedy omezení neevropské imigrace), a upozornil na hrozbu, kterou liberální kosmopolitismus představuje pro evropskou kulturu:

„Imigrace mění strukturu evropské společnosti. Muslimové si udržují silnou kulturní identitu, zatímco Evropané tu svoji úmyslně stále více oslabují. Jde o dogma lidských práv a občanské individualistické společnosti. Proto se Evropa ocitla v ohrožení své společnosti a na pokraji ztráty své identity“ (z „The West

should be rejected”).

Pokud se tedy pokusíme o objektivnější hodnocení Duginových spisů a prohlášení, je nasnadě, že se jeho postoje od kulturně marxistických i těch novolevicových velmi liší.

Z našeho rozboru by mělo být patrné, že o Duginovi a jeho myšlení se šíří v pravicových kruzích řada mýtů a polopravd. Ty jsou užívány ke snižování hodnoty jeho díla a k tomu, aby přesvědčily členy pravicových skupin, že Dugin musí být coby podvratný myslitel odmítnut. Podobný osud postihl řadu dalších významných pravicových intelektuálů, především následkem skupinového glajchšaltování – tedy vytěsnění veškerých bytí jen povrchně ideově rozporných myslitelů. Musíme se pokoušet tyto tendence překonávat, abychom dosáhli intelektuálního růstu pravice – což bude zřejmě jediná cesta k narušení současné liberálně-rovnostářské hegemonie. Podobně jako i u ostatních kontroverzních autorů je třeba Duginovi dopřát hlubší a nepředpojaté studium. Ani Dugin pochopitelně není bez chyb a nedostatků (což ostatně nelze říct o žádném mysliteli), ale ty lze překonat srovnáním jeho myšlenek s myšlenkami ostatních intelektuálů, především Nové pravice a konzervativní revoluce.

Článek Luciana Tudora *The Real Dugin* vyšel na stránkách Radix Journal.